

بررسی رشد، فیزیولوژی و سیستم آنتی‌اکسیدانی زوفا تحت تاثیر مگنتوپرایمینگ

رضوان محمدی^۱، پرتو روشندل^۲ و علی تدین^۲

گروه زیست‌شناسی، دانشکده علوم، دانشگاه شهرکرد، شهرکرد، ایران؛ گروه زراعت، دانشکده کشاورزی، دانشگاه شهرکرد، شهرکرد، ایران

مسئول مکاتبات: پرتو روشندل، proshandel@sku.ac.ir

چکیده. به منظور بررسی تأثیر مگنتوپرایمینگ بر ویژگی‌های فیزیولوژیک و فیتوشیمیایی گیاه زوفا (*Hyssopus officinalis* L.) آزمایشی به صورت فاکتوریل و در قالب طرح کاملاً تصادفی انجام گرفت. نتایج نشان داد مگنتوپرایمینگ (به ویژه در ۲۰۰ میلی‌تسلا/۵ دقیقه) باعث افزایش وزن خشک اندام‌های هوایی (۸۲/۶ درصد)، وزن خشک ریشه‌ها (۸۶/۵ درصد)، محتوای کلروفیل کل (۳۲/۸ درصد)، محتوای کاروتنوئیدها (۳۲/۴ درصد) و پلی‌فنل‌ها (به میزان دو برابر) در گیاه زوفای ۶۰ روزه شد. همچنین، میزان نشت الکترولیت‌ها (۲۷/۶ درصد) و پراکسیداسیون لیپیدی (۴۵ درصد) کاهش نشان داد. علاوه بر این، قدرت احیاکنندگی، فعالیت پاکروبی رادیکال‌های DPPH و آنیون‌های سوپراکسید افزایش معنی‌دار یافت. با این وجود، فعالیت بالای آنزیم‌های سوپراکسیددیسموتاز (۷۶ درصد)، کاتالاز (۴/۲ برابر)، آسکوربات پراکسیداز (۲/۴ برابر) و گایاکول پراکسیداز (۴۸ درصد) در شدت ۹۰ میلی‌تسلا یافت شد. نتایج پیشنهاد می‌کند کاربرد مگنتوپرایمینگ با افزایش انسجام و پایداری غشاء، محتوای رنگیزه‌های فتوسنتزی و نیز تحریک سیستم آنتی‌اکسیدانی باعث افزایش رشد گیاهان زوفا می‌شود. همچنین این نوع پرایمینگ می‌تواند با افزایش سطح پلی‌فنل‌ها و ظرفیت آنتی‌اکسیدانی، خواص دارویی گیاه زوفا را افزایش دهد.

واژه‌های کلیدی. آنزیم‌های آنتی‌اکسیدان، پرایمینگ بذر، فعالیت پاکروبی رادیکال‌ها، میدان مغناطیسی، هیسوپوس اوفیسینالیس

The effects of magnetopriming on the growth, physiology and antioxidant systems in hyssop

Rezvan Mohammadi¹, Parto Roshandel² & Ali Tadayon²¹Department of Biology, Faculty of Sciences, Shahrekord University, Shahrekord, Iran; ²Department of Agronomy,

Faculty of Agriculture, Shahrekord University, Shahrekord, Iran

Correspondent author: Parto Roshandel, proshandel@sku.ac.ir

Abstract. In order to study the effects of magnetopriming on the physiological and phytochemical characteristics of *Hyssopus officinalis* plants, this research was conducted as a factorial experiment in a completely randomized design. Results showed that magnetopriming (particularly at 200mT/5 min) increased the level of shoot dry weight (82.6 percent), root dry weight (86.5 percent), total chlorophyll (32.8 percent), carotenoids concentration (32.4 percent) and polyphenols content (2 folds) in 60-day-old *Hyssopus officinalis*. Also, electrolyte leakage and lipid peroxidation decreased by 27.6 and 45 percent, respectively. In addition, reducing power, DPPH and superoxide anion scavenging activities significantly augmented. However, higher activities of superoxide dismutase (76 percent), catalase (4.2 folds), ascorbate peroxidase (2.4 folds) and guaiacol peroxidase (48 percent) were found at 90 mT. Results suggested that the application of magnetopriming promoted growth in *H. officinalis* through augmentation of cellular membrane integrity as well as biomass and photosynthetic pigments content. Furthermore, it was found to enhance the antioxidative system. Magnetopriming might apparently improve the medicinal properties via increasing the level of polyphenols and antioxidant capacity in *H. officinalis*.

Keywords. antioxidant enzymes, *Hyssopus officinalis*, magnetic field, radical scavenging activity, seed priming

Received 23.07.2017/ Revised 14.08.2018/ Accepted 15.06.2018/ Published 01.05.2019

دریافت ۱۳۹۸/۰۵/۰۱/اصلاح ۱۳۹۷/۰۳/۲۳/پذیرش ۱۳۹۷/۰۴/۲۴/انتشار ۱۳۹۸/۰۲/۱۱

مقدمه

گیاه زوفا (*Hyssopus officinalis* L.) از تیره نعنائیان (Lamiaceae) گیاهی چند ساله است که می‌تواند تا ارتفاع ۶۰ سانتی‌متر رشد کند. این گیاه دارای ساقه‌های چهار گوش، برگ‌های کوچک دو کی شکل بدون کرک است. گل آذین آن به طول ۲۰ تا ۲۵ سانتی‌متر و به صورت چرخه‌ای و هر چرخه متشکل از هفت تا نه گل با جام گل دو لبه است. گل‌ها در وارته‌های مختلف به رنگ‌های آبی کم رنگ، بنفش، صورتی یا سفید دیده می‌شوند. در طب گیاهی از بخش‌های هوایی زوفا برای درمان بیماری‌های مربوط به دستگاه تنفس مانند سرفه، سیاه سرفه، برونشیت و آسم استفاده می‌شود (Khazaie *et al.*, 2008). علاوه بر این، اسانس زوفا به علت داشتن خواص ضد میکروبی در صنایع غذایی و بهداشتی نیز کاربردی فراوان دارد (Reichling *et al.*, 2009). این گیاه به دلیل تولید نوش فراوان در گل‌های خود در ردیف گیاهان مولد عسل قرار می‌گیرد. زوفا در ایران غالباً در استان‌های شمال غربی، سیستان و بلوچستان و سواحل دریای خزر رویش طبیعی دارد.

پرایمینگ بذر یکی از روش‌های نسبتاً ساده و در عین حال مؤثری است که نه تنها دارای مزایایی در مرحله جوانه‌زنی بلکه بر فرایندهای فیزیولوژیک و فیتوشیمیایی در مرحله بلوغ گیاه نیز تاثیرگذار است. این روش، نوعی یک تیمار پیش از خیساندن بذر تلقی می‌شود که طی آن بذر در معرض یک پتانسیل آب خارجی پایین قرار داده می‌شود که آبنوشی بذر را محدود می‌کند. این میزان از آبنوشی برای انجام وقایع متابولیسمی قبل از جوانه‌زنی کافی است ولی برای انجام فرایند خروج ریشه‌چه از پوسته بذر ناکافی است. پرایمینگ بذر تیماری متداول در بسیاری از کشورها مانند پاکستان، چین و استرالیاست که می‌تواند موجب بهبود پارامترهای جوانه‌زنی، افزایش ظهور دانه‌رست و استقرار قویتر آن، بهبود رشد، محصول‌دهی و مقاومت به تنش‌های محیطی در شرایط نامطلوب شود (Ashraf & Rauf, 2001). تاکنون این تکنیک به‌صورت مختلف انجام شده است که از آن جمله می‌توان به اسموپرایمینگ، هیدروپرایمینگ، هالوپرایمینگ، پرایمینگ هورمونی و مگنتوپرایمینگ اشاره نمود. در روش مگنتوپرایمینگ، معمولاً بذرهای مرطوب در زمان‌هایی متفاوت تحت شدت‌های مختلف میدان مغناطیسی قرار می‌گیرند. مزایای

استفاده از پرایمینگ با میدان مغناطیسی بر روی رشد و نمو گیاهان شناخته شده است (Maffei, 2014). به‌طوری که در گزارش‌های مختلف تاثیر پیش‌تیمار بذر با میدان مغناطیسی در افزایش تحریک صفات جوانه‌زنی، درازا، وزن خشک و تر دانه رست‌های گیاهان زراعی نظیر ذرت، کدو، گوجه‌فرنگی، سویا و یا گیاهان دارویی مانند مریم گلی و همیشه بهار عنوان شده است (Yinan *et al.*, 2005; Flórez *et al.*, 2007; Martínez *et al.*, 2009; Flórez *et al.*, 2012; Shine *et al.*, 2012). علاوه بر این، تاثیر این پرایمینگ بر تغییرات فیزیولوژیک و بیوشیمیایی گیاه پس از مرحله دانه‌رستی و در دوره گیاهچه‌ای نیز در شرایط عادی و یا تنش محیطی مورد مطالعه قرار گرفته است. به‌عنوان مثال، پرایمینگ بذر با الکترومغناطیس برای کاهش اثرات مضر تنش خشکی در گیاهان زراعی مختلف استفاده شده است (Maffei, 2014). در گزارشی دیگر بیان شد که محتوای کلروفیل و هدایت روزنه ای در گیاهان ذرتی که تحت تاثیر میدان مغناطیسی ۱۰۰ و ۲۰۰ میلی‌تسلا قرار گرفته‌اند در مقایسه با گیاهان شاهد و یا تحت تنش ملایم، افزایش یافته است (Anand *et al.*, 2012). در یک بررسی دیگر معلوم شد پیش‌تیمار بذر دو کالتیوار ذرت با شدت‌های ۱۰۰ و ۱۵۰ میلی‌تسلا به مدت ۱۰ دقیقه باعث کاهش اثرات تنش خشکی از طریق بهبود وضعیت کلروفیل a و سیستم‌های خاموشی فتوشیمیایی و غیرشیمیایی می‌شود (Javed *et al.*, 2011). گزارش شده است که مگنتوپرایمینگ بذر سویا بهبود دهنده رشد کالوس و آسیب سلولی تحت تنش شوری است (Radhakrishnan *et al.*, 2012). در مورد بذرهای نخود نیز مگنتوپرایمینگ باعث افزایش مقاومت به شوری این گیاه در مرحله جوانه‌زنی شد (Thomas *et al.*, 2013). علاوه بر این، مشاهده شده است که مگنتوپرایمینگ بذرهای درمنه دشتی و درمنه کوهی نه تنها از اثرات سوء تنش شوری در گیاهچه‌های رشد یافته این گیاهان می‌کاهد بلکه بر سیستم آنتی‌اکسیدانی آنها نیز تاثیرگذار است (Azimian & Roshandel, 2015; Roshandel & Azimian, 2015). با توجه به تاثیرات متعدد و درعین حال مثبت میدان مغناطیسی بر گیاهان، در تحقیق حاضر تاثیر پرایمینگ بذر با میدان مغناطیسی بر رشد گیاهچه‌های رشدیافته زوفا و تغییرات صورت گرفته بر فیزیولوژی و سیستم آنتی-

میلی‌لیتر عصاره استونی بافت‌های گیاهی محاسبه شد (Lichtenthaler & Buschmann, 2001). به منظور سنجش محتوای فنل کل و فعالیت آنتی‌اکسیدانی گیاه تحت میدان مغناطیسی، عصاره متانلی از اندام‌های هوایی زوفا تهیه گردید (Ksouri *et al.*, 2007). فعالیت آنتی‌اکسیدانی این عصاره بر اساس فعالیت پاکروبی رادیکالهای آزاد و پایدار DPPH (۱)، ۱-دی فنیل-۲-پیکریل هیدرازیل، قدرت پاکروبی رادیکال سوپراکساید و مقایسه قدرت احیاکنندگی سنجیده و قدرت پاکروبی به صورت IC_{50} (میکروگرم بر گرم وزن خشک) بیان شد (Ksouri *et al.*, 2007). استخراج عصاره پروتئینی مورد نیاز برای سنجش فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدان از برگ‌های گیاه زوفا طبق روش Narwal و همکاران (2009) با کمی تغییر صورت گرفت. یک گرم از برگ‌های تازه زوفا در نیتروژن مایع همراه با محلول بافر فسفات ۱۰۰ میلی مولار (pH 6) و EDTA ۰/۱ میلی مولار ساییده شد. محلول رویی این مخلوط پس از سانتریفیوژ در دمای ۲۰- درجه سانتی گراد تا استفاده بعدی نگهداری شد. برای اندازه‌گیری فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدان مشتمل بر سوپراکسید دیسموتاز، کاتالاز، آسکوربات پراکسیداز و گایاکول پراکسیداز از روش Narwal و همکاران (2009) استفاده شد. آنالیز آماری داده‌های این آزمایش (که در قالب طرح کاملاً تصادفی با سه تکرار انجام گرفت) با نرم‌افزار SAS (V.9.0) و مقایسه میانگین‌ها با آزمون LSD در سطح احتمال پنج درصد و رسم نمودارها نیز با استفاده از برنامه Excel انجام پذیرفت.

نتایج

تغییر در وزن خشک اندام‌های هوایی

نتایج به دست آمده نشان داد پرایمینگ بذر زوفا با شدت‌های میدان مغناطیسی به کار رفته در این تحقیق می‌تواند باعث افزایش معنی‌دار وزن خشک اندام‌های هوایی گیاه زوفا شود. با افزایش شدت میدان مغناطیسی از ۴۵ تا ۲۰۰ میلی‌تسلا بر میزان این پارامتر افزوده شد (شکل A). بیشترین میزان این پارامتر در گیاهانی دیده شد که بذر آنها با شدت میدان ۲۰۰ میلی‌تسلا تیمار شده بودند (افزایش ۸۲/۶ درصدی نسبت به شاهد).

تغییر در وزن خشک ریشه‌ها

بررسی داده‌ها مشخص کرد پرایمینگ بذر با میدان مغناطیسی می‌تواند باعث افزایش وزن خشک ریشه‌ها شود که در مقایسه با

اکسیدانی آنزیمی و غیر آنزیمی آن در شرایط عادی (بدون تنش) مورد بررسی قرار گرفته است.

مواد و روش‌ها

آماده سازی و شرایط رشد

بذرهای زوفا از بخش تحقیقات گیاهان دارویی دانشکده کشاورزی دانشگاه شهرکرد تهیه گردید. برای اجرای مگنتوپرایمینگ بذرهای استریل شده و مرطوب در ظرف لاکمی مکعبی با ابعاد یک سانتی متر مکعب در شکاف دستگاه مولد میدان مغناطیسی قرار داده شدند. بذرها در پنج سطح مختلف از شدت میدان مغناطیسی (صفر، ۴۵، ۹۰، ۲۰۰، ۲۵۰ میلی‌تسلا) و در پنج مدت زمان ارائه میدان (صفر، ۵، ۱۰، ۲۰، ۳۰ دقیقه) قرار گرفتند. بذرهای مذکور برای جوانه‌زنی در آب مقطر اجازه رشد یافتند. آزمایش‌های اولیه تحقیق حاضر که در مورد پارامترهای جوانه‌زنی انجام گرفت (داده‌ها نشان داده نشده است) آشکار کرد که تاثیر متقابل شدت میدان مغناطیسی و مدت زمان ارائه میدان معنی‌دار نیست. از این‌رو، در آزمایش‌های بعدی حداقل زمان ارائه میدان مغناطیسی، پنج دقیقه در نظر گرفته شد. بذرهای پرایم شده و بدون پرایم (شاهد) زوفا در گلدان‌های پلاستیکی - حاوی نسبت برابر پرلیت و شن نرم - کاشته و با محلول هوگلدن آبیاری و در شرایط گلخانه (دوره نوری ۱۶ ساعت نور/۸ ساعت تاریکی، دمای ۲۵/۳۲ درجه سانتیگراد) رویانده شدند. در پایان دوره آزمایش، گیاهان ۶۰ روزه زوفا برای ارزیابی پارامترهای موردنظر یعنی وزن خشک، غلظت رنگیزه‌های فتوسنتزی، میزان پراکسیداسیون لیپیدی، نشت الکترولیتی غشاء، محتوای فنل کل، سیستم آنتی‌اکسیدانی آنزیمی و غیر آنزیمی، برداشت شدند. برای بررسی تغییرات وزن خشک، اندام‌های هوایی و زیرزمینی به طور جداگانه در آون ۶۰ درجه سانتیگراد به مدت ۷۲ ساعت قرار داده شد. توزین نمونه‌ها با ترازوی حساس با دقت ± 0.0001 انجام گرفت. برای اندازه‌گیری نشت الکترولیتی غشاء از روش Campos و همکاران (2003) استفاده شد. میزان پراکسیداسیون لیپیدی با اندازه‌گیری غلظت مالون‌دی‌آلدنید (MDA) در اندام‌های هوایی گیاه زوفا طبق روش Ksouri و همکاران (2007) مورد ارزیابی قرار گرفت. اندازه‌گیری میزان کلروفیل a، b، کلروفیل کل و کاروتنوئیدها با اسپکتروفتومتر در طول موج‌های ۶۴۵، ۶۶۳ و ۴۷۰ نانومتر برحسب میلی‌گرم بر

شدت میدان مغناطیسی که اختلاف معنی‌داری با شاهد داشت مربوط به شدت‌های ۹۰ و ۲۰۰ میلی‌تسلا بود (شکل B۲).

بیشترین میزان این پارامتر در پیش‌ تیمار ۲۰۰ میلی‌تسلا بود که افزایشی بیش از دو برابر نسبت به شاهد داشت. تأثیر پیش‌ تیمار بذر در شدت‌های ۴۵ و ۲۵۰ میلی‌تسلا بر غلظت پلی‌فنل‌های اندام‌های هوایی زوفا تأثیر معنی‌داری نداشت. علاوه بر این، تفاوتی معنی‌دار برای محتوای کلروفیل b در این دو شدت میدان نیز به‌دست آمد. بیشترین میزان محتوای کلروفیل b (۳۳/۳+ درصد) مربوط به پیش- تیمار ۲۰۰ میلی‌تسلا بود. میزان این رنگیزه در پیش‌ تیمارهای ۴۵ و ۲۵۰ میلی‌تسلا تفاوت معنی‌داری با شاهد نداشت. محتوای کلروفیل کل در گیاهان زوفا نیز تحت تأثیر شدت میدان مغناطیسی از روندی نسبتاً مشابه برخوردار بود (شکل C۲). به‌طوری‌که بیشترین محتوای کلروفیل کل در پیش‌ تیمار ۲۰۰ میلی‌تسلا تخمین زده شد (۳۲/۸+ درصد) ولی تفاوت معنی‌داری با پیش‌ تیمار ۹۰ میلی‌تسلا نداشت. تغییر در محتوای کاروتنوئیدها تنها در گیاهانی مشاهده شد که بذر آنها با ۹۰ و ۲۰۰ میلی‌تسلا پیش‌ تیمار شده بودند (شکل D۲). پیش‌ تیمارهای ۴۵ و ۲۵۰ میلی‌تسلا نسبت به شاهد افزایش قابل ملاحظه و معنی‌داری را برای این پارامتر به‌دنبال نداشت. بیشترین محتوای این مجموعه از رنگیزه‌ها در پیش‌ تیمار ۲۰۰ میلی-تسلا با افزایش ۳۲/۴ درصدی نسبت به شاهد به‌دست آمد.

تغییر در میزان فنل کل

نتایج مشخص کرد که پیش‌ تیمار بذرهای زوفا با میدان مغناطیسی می‌تواند بر میزان فنل کل بخش‌های هوایی این گیاه مؤثر باشد. نتایج نشان داد که میزان فنل کل اندام‌های هوایی در گیاهان پیش- تیمار شده با شدت‌های ۹۰ و ۲۰۰ میلی‌تسلا (به ترتیب ۳۷/۲ و ۴۵/۴ میلی‌گرم اسید گالیک بر گرم وزن خشک) اختلاف معنی-داری با شاهد (۲۲/۴ میلی‌گرم اسید گالیک بر گرم وزن خشک) داشت (شکل A۳).

تغییر در قدرت پاکروبی رادیکال‌های DPPH

پیش‌ تیمار بذرها با میدان مغناطیسی، تنها در شدت ۲۰۰ میلی‌تسلا بر قدرت پاکروبی رادیکال‌های DPPH نسبت به شاهد تأثیر معنی-دار داشت (کاهش IC₅₀ از ۱۱۹/۷ به ۹۱/۲ میکروگرم بر گرم وزن

تغییر در فعالیت پاکروبی آنیون‌های سوپراکسید

نتایج نشان داد که پیش‌ تیمار میدان مغناطیسی تنها در شدت ۲۰۰ میلی‌تسلا بر افزایش فعالیت پاکروبی آنیون‌های سوپراکسید مؤثر

شاهد اختلاف معنی‌دار نیز وجود داشت (شکل B۱). همگام با افزایش شدت میدان مغناطیسی از ۴۵ تا ۲۰۰ میلی‌تسلا بر میزان این پارامتر افزوده شد ولی در بذرهای تیمار شده با شدت میدان ۲۵۰ میلی‌تسلا از وزن خشک ریشه‌ها به طور معنی‌دار کاسته شد. وزن خشک ریشه در گیاهانی که بذرشان با شدت‌های ۴۵، ۹۰ و ۲۵۰ میلی‌تسلا پرایم شده بودند اختلاف معنی‌داری با یکدیگر نداشت. به این ترتیب مؤثرترین شدت میدان مغناطیسی برای افزایش بیوماس ریشه‌ها، ۲۰۰ میلی‌تسلا بود که باعث افزایش ۸۶/۵ درصدی این پارامتر نسبت به شاهد شد.

تغییر در پراکسیداسیون لیپیدی

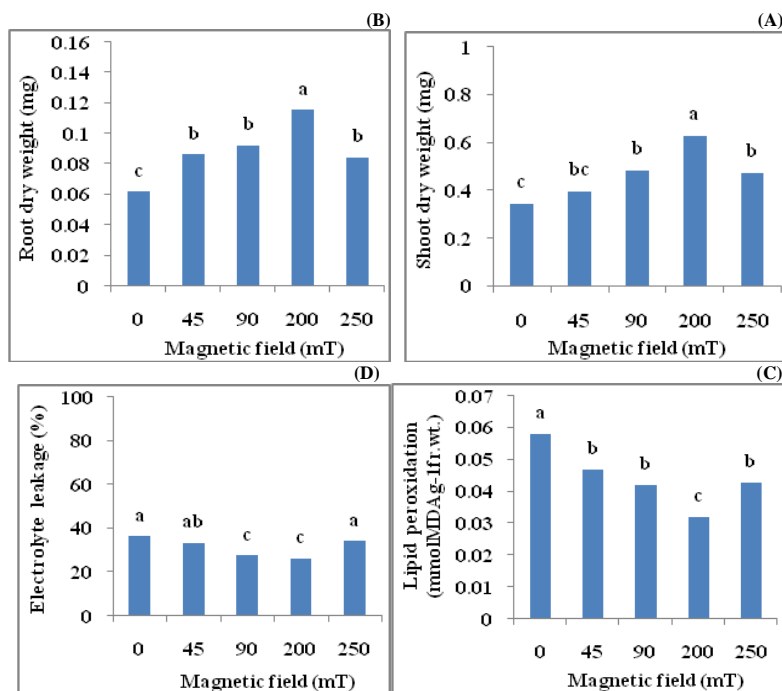
نتایج معلوم کرد اعمال میدان مغناطیسی در تمام شدت‌های به‌کار رفته می‌تواند به صورت معنی‌دار از شدت پراکسیداسیون لیپیدهای غشایی بکاهد (شکل C۱). میزان این کاهش از ۱۹ درصد (در بذرهای تیمار شده با شدت میدان ۴۵ میلی‌تسلا) تا ۴۵ درصد (در بذرهای تیمار شده با شدت میدان ۲۰۰ میلی‌تسلا) متفاوت بود. میزان این پارامتر در گیاهان پیش‌ تیمار شده با شدت‌های ۴۵، ۹۰ و ۲۵۰ میلی‌تسلا تفاوت معنی‌داری نشان نداد.

تغییر در میزان نشت الکترولیتی غشاء

میدان مغناطیسی در شدت‌های ۹۰ و ۲۰۰ میلی‌تسلا توانست به-طور معنی‌دار نشت الکترولیت‌ها از غشاءهای سلولی را به ترتیب از ۲۳/۸ تا ۲۷/۶ درصد کاهش دهد (شکل D۱). ولی تأثیر این دو شدت میدان مغناطیسی با یکدیگر اختلاف معنی‌داری نداشت. با این وجود، میزان نشت الکترولیت‌ها در شدت میدان مغناطیسی ۴۵ و ۲۵۰ میلی‌تسلا اختلاف معنی‌داری با گیاهان شاهد نداشت.

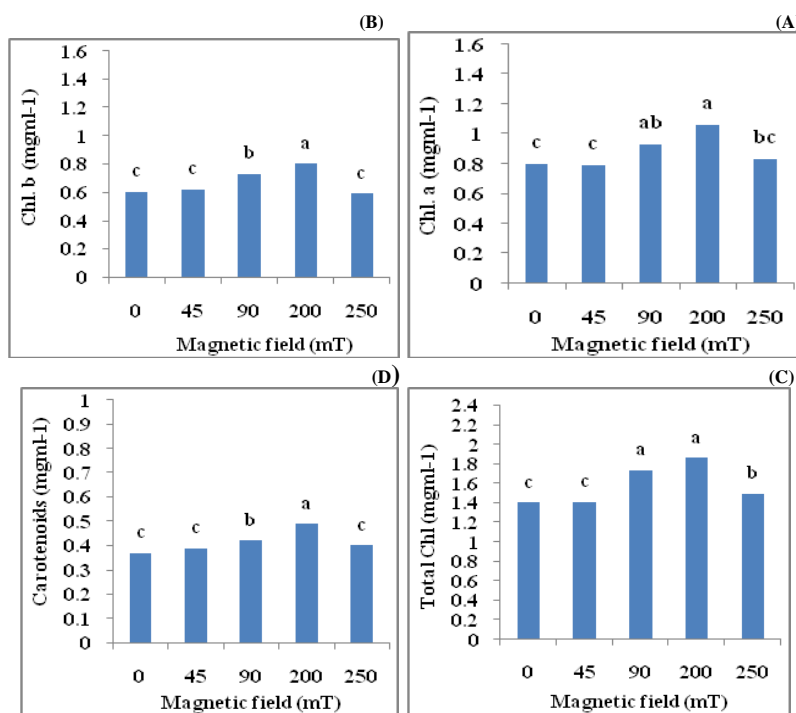
تغییر در میزان رنگیزه‌های فتوسنتزی

نتایج به‌دست آمده حاکی از آن بود که پیش‌ تیمار بذرهای زوفا با میدان مغناطیسی می‌تواند بر محتوای کلروفیل a در گیاهان این گونه تأثیرگذار باشد (شکل A۲). با این وجود، میزان این تأثیر در شدت‌های مختلف میدان متفاوت بود. به‌عبارت دیگر، در حالی که پیش‌ تیمار ۹۰ و ۲۰۰ میلی‌تسلا باعث افزایش معنی‌دار محتوای کلروفیل a نسبت به گیاهان شاهد شد ولی محتوای این رنگیزه در گیاهان به‌عمل آمده از بذرهای تیمار شده با شدت‌های میدان ۴۵ و ۲۵۰ میلی‌تسلا اختلاف معنی‌داری با گروه شاهد نداشت. بیشترین میزان محتوای کلروفیل a نسبت به شاهد (۳۲/۵+ درصد) در پیش- تیمار ۲۰۰ میلی‌تسلا به‌دست آمد. برای کلروفیل b نیز بیشترین تأثیر

شکل ۱- گیاهان ۶۰ روزه زوفا رشد یافته در میدان مغناطیسی و یا شرایط عادی. **A.** وزن خشک اندام‌های هوایی. **B.** وزن خشک ریشه‌ها. **C.** نشت الکترولیتی غشاء. **D.** پراکسیداسیون لیپیدی. میانگین‌های (از سه تکرار) دارای حروف یکسان در سطح ۵ درصد اختلاف معنی‌دار ندارند.

Fig. 1. 60-day-old *Hyssopus officinalis* plants primed with magnetic field and grown under normal condition. **A.** Shoot dry weight. **B.** Root dry weight. **C.** Electrolyte leakage. **D.** Lipid peroxidation. Means (three replicates) with the same letter are not significantly different at $p < 0.05$.

شکل ۲- گیاهان ۶۰ روزه زوفا رشد یافته در میدان مغناطیسی و یا شرایط عادی. **A.** محتوای کلروفیل a. **B.** محتوای کلروفیل b. **C.** محتوای کلروفیل کل. **D.** محتوای کاروتنوئیدها. میانگین‌های (از سه تکرار) دارای حروف یکسان در سطح ۵ درصد اختلاف معنی‌دار ندارند.

Fig. 2. 60-day-old *Hyssopus officinalis* plants primed with magnetic field under normal condition. **A.** Chlorophyll a content. **B.** Chlorophyll b content. **C.** Total chlorophyll content. **D.** Carotenoids content. Means (three replicates) with the same letter are not significantly different at $p < 0.05$.

هیدروژن بر دقیقه بر میلی گرم پروتئین) فعالیت آنزیم کاتالاز نسبت به شاهد شد. آنالیز داده ها نشان داد دیگر پیش تیمارهای میدان مغناطیسی تأثیر معنی داری بر فعالیت این آنزیم در برگ-های زوفا نسبت به شاهد ندارد.

تغییر در فعالیت آسکوربات پراکسیداز

بررسی داده‌ها نشان داد پیش تیمار بذرها با شدت‌های ۹۰، ۲۰۰ و ۲۵۰ میلی تسلا منجر به افزایش معنی دار فعالیت آنزیم آسکوربات پراکسیداز در مقایسه با شاهد در برگ‌های زوفا می‌شود (شکل C۴). بالاترین میزان این افزایش در شدت ۹۰ میلی تسلا تا ۲/۴ برابر نسبت به شاهد به دست آمد (تغییر از ۰/۸/۳ به ۴۵/۷ میکرومول بر دقیقه بر میلی گرم پروتئین). پیش تیمار بذرها با شدت میدان ۴۵ میلی تسلا تأثیری بر فعالیت این آنزیم در برگ‌های زوفا نداشت.

تغییر در فعالیت گایاکول پراکسیداز

نتایج نشان داد شدت میدان مغناطیسی در ۹۰ میلی تسلا باعث افزایش ۴۸ درصدی و در عین حال معنی دار (از ۸۹/۳ به ۷۹/۵ میکرومول تترآگایاکول بر دقیقه بر میلی گرم پروتئین) فعالیت گایاکول پراکسیداز نسبت به شاهد می‌شود (شکل D۴). با این وجود، شدت میدان مغناطیسی در ۲۵۰ میلی تسلا میزان فعالیت این آنزیم را در مقایسه با شاهد تا ۳۹ درصد (از ۸۹/۳ به ۳۷/۲ میکرومول تترآگایاکول بر دقیقه بر میلی گرم پروتئین) کاهش داد. فعالیت گایاکول پراکسیداز در برگ‌های زوفا اگرچه تحت پیش-تیمارهای ۴۵ و ۲۰۰ میلی تسلا افزایش داشت ولی اختلاف معنی داری با شاهد برای این دو گروه به دست نیامد.

بحث

مطالعات متعددی وجود دارد که تاثیر میدان مغناطیسی را بر روی گیاهان، به ویژه در مرحله جوانه زنی نشان می‌دهد (Florez et al., 2007, 2012; Martínez et al., 2009; Radhakrishnan et al., 2012; Radhakrishnan & Kumari, 2013; Shine et al., 2012; Thomas et al., 2013; Baser Kouchebagh et al., 2015). در این بررسی‌ها نشان داده شده است که پارامترهای وابسته به جوانه زنی مانند جذب آب، درصد و سرعت جوانه زنی، وزن خشک، تر و طول دانه رست و شاخص‌های بنبه بذر به گونه‌ای مثبت تحت تاثیر میدان مغناطیسی قرار می‌گیرند. داده‌های تحقیق حاضر نشان داد که پرایمینگ بذر با میدان مغناطیسی می‌تواند علاوه بر جوانه زنی (داده‌ها نشان داده نشده است)، بر روی مراحل بعدی رشد گیاه زوفا نیز تاثیر گذار باشد. نتایج آشکار کرد که

است (شکل C۳). این افزایش نسبت به شاهد معنی دار بود. به عبارت دیگر، در حالی که میزان IC₅₀ برای این پارامتر در اندام-های هوایی گیاهان شاهد ۶۸/۷ (میکروگرم بر گرم وزن خشک) بود، در گیاه روییده از پیش تیمار ۲۰۰ میلی تسلا به ۴۶/۲ (میکروگرم بر گرم وزن خشک) کاهش یافت (۳۲/۷ درصد). دیگر شدت‌های به کار رفته میدان مغناطیسی تأثیر معنی داری بر قدرت پاکروبی آنیون‌های سوپراکسید گیاهان پیش تیمار شده نداشت.

تغییر در قدرت احیاکنندگی

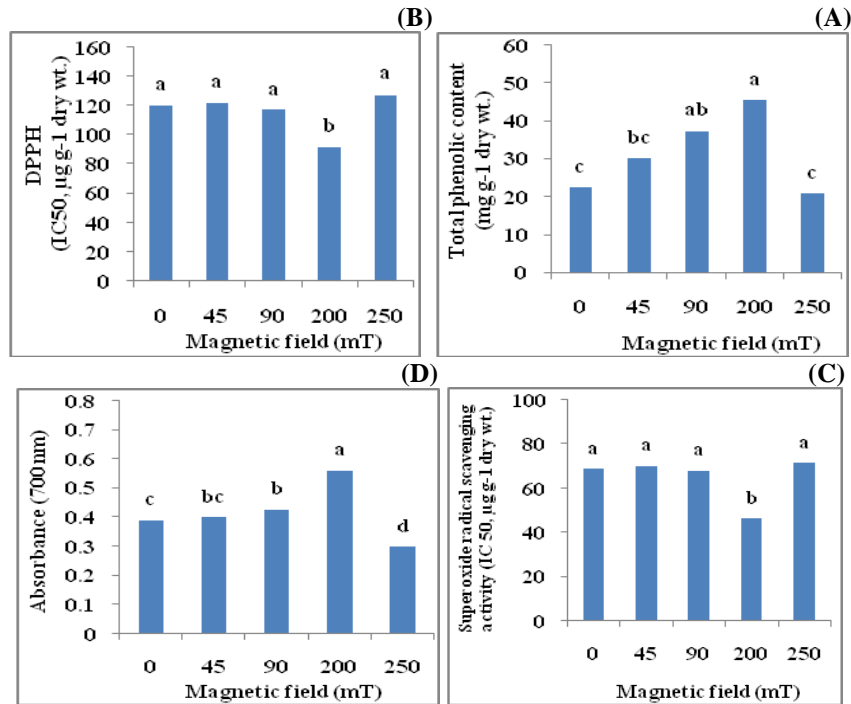
نتایج معلوم کرد پیش تیمارهای میدان مغناطیسی در شدت-های ۲۰۰ و ۹۰ میلی تسلا - به ترتیب - باعث ۴۴ و ۱۰ درصد افزایش میزان جذب طیف نوری (از ۳۸۸/۰ به ۵۵۹/۰ و ۴۲۶/۰) می‌شوند (شکل D۳). در واقع، افزایش میزان جذب طیف نوری نشانه‌ای از افزایش قدرت احیاکنندگی بخش‌های مورد ارزیابی است. نتایج نشان داد دیگر شدت‌های میدان مغناطیسی به کار رفته، تأثیر مثبتی در افزایش این پارامتر به دنبال نداشت. بدین گونه که در شدت ۴۵ میلی تسلا، میزان جذب طیف نوری اختلاف معنی-داری با شاهد نشان نداد و در گیاهان پیش تیمار شده با شدت ۲۵۰ میلی تسلا از میزان جذب طیف نوری تا ۲۳/۷ درصد (از ۳۸۸/۰ به ۲۹۶/۰) کاسته شد که می‌تواند حاکی از تأثیر منفی این شدت میدان بر قدرت احیا کنندگی عصاره متانلی گیاهان زوفای پیش-تیمار شده در این شدت میدان باشد.

تغییر در فعالیت سوپر اکسید دیسموتاز

نتایج معلوم کرد شدت‌های ۴۵ و ۹۰ میلی تسلا میدان مغناطیسی منجر به افزایش معنی دار در فعالیت آنزیم سوپر اکسید دیسموتاز نسبت به شاهد شده است (شکل A۴). در مؤثرترین پیش تیمار (۹۰ میلی تسلا) میزان این افزایش ۷۶ درصد (از ۶/۳۴ به ۶۱/۱ واحد بر میلی گرم پروتئین) نسبت به شاهد بود. تغییرات فعالیت این آنزیم در برگ گیاهان پیش تیمار شده با ۲۰۰ و ۲۵۰ میلی تسلا تفاوت معنی دار با شاهد نداشت.

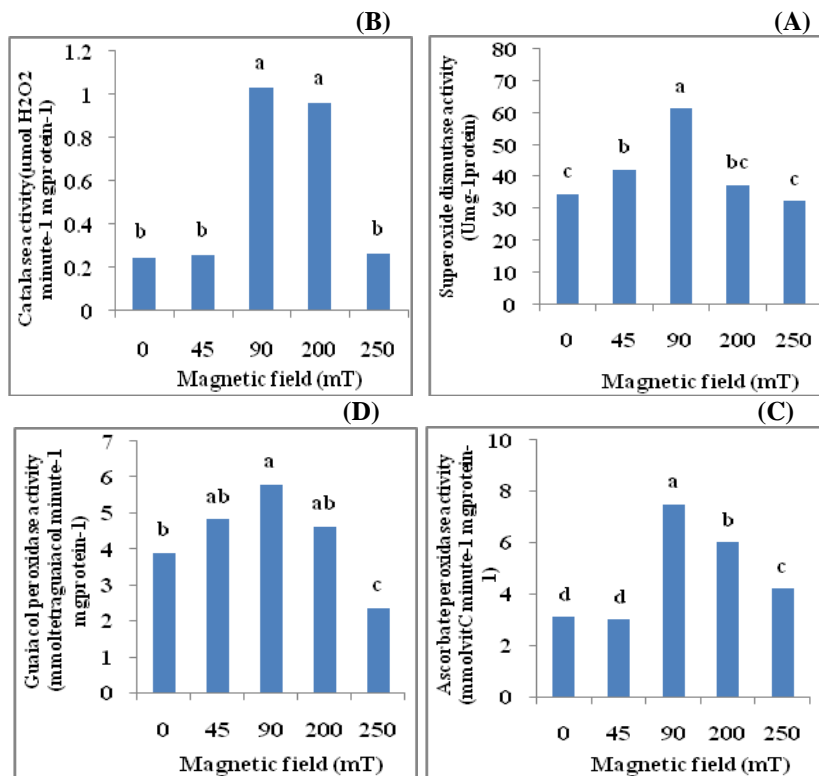
تغییر در فعالیت کاتالاز

نتایج حاکی از آن بود که پیش تیمار بذر با میدان مغناطیسی می‌تواند بر نحوه فعالیت آنزیم کاتالاز در برگ‌های گیاهان ۶۰ روزه زوفا تأثیر معنی دار داشته باشد (شکل B۴). میدان مغناطیسی با شدت‌های ۹۰ و ۲۰۰ میلی تسلا منجر به افزایش معنی دار ۴/۲ و ۳/۹ برابری (از ۲۴۸/۰ به ۱/۰۳ و ۰/۹۶۳ میکرومول پراکسید

شکل ۳- گیاهان ۶۰ روزه زوفا رشد یافته در میدان مغناطیسی و یا شرایط عادی. **A.** محتوای فنل کل. **B.** فعالیت پاکروبی رادیکالهای DPPH. **C.** فعالیت پاکروبی رادیکالهای سوپر اکسید. **D.** قدرت احیاکنندگی. میانگین‌های (از سه تکرار) دارای حروف یکسان در سطح ۵ درصد اختلاف معنی دار ندارند.

Fig. 3. 60-day-old *Hyssopus officinalis* plants primed with magnetic field under normal condition. **A.** Total phenolic content. **B.** DPPH radical scavenging activity. **C.** Superoxide anion radical scavenging activity. **D.** Reducing power. Means (three replicates) with the same letter are not significantly different at $p < 0.05$.

شکل ۴- گیاهان ۶۰ روزه زوفا رشد یافته در میدان مغناطیسی و یا شرایط عادی. **A.** فعالیت آنزیم سوپر اکسید دیسموتاز. **B.** فعالیت کاتالاز. **C.** فعالیت آسکوربات پراکسیداز. **D.** فعالیت گایاکول پراکسیداز. میانگین‌های (از سه تکرار) دارای حروف یکسان در سطح ۵ درصد اختلاف معنی دار ندارند.

Fig. 4. 60-day-old *Hyssopus officinalis* plants primed with magnetic field under normal conditions. **A.** Superoxide dismutase activity. **B.** Catalase activity. **C.** Ascorbate peroxidase activity. **D.** Guaiacole peroxidase activity. Means (three replicates) with the same letter are not significantly different at $p < 0.05$.

افزایش می دهد و فعالیتهای فتوسنتزی را ارتقاء می بخشد (Kavi, 1977). در اغلب موارد یک شدت مناسب میدان می تواند بر روی فرایندهای رشد در سطح سلولی اثر گذاشته و توازن یون کلسیم، فعالیت آنزیمها و پروسه های گوناگون متابولیسمی را تغییر دهد (Çelik *et al.*, 2009). علیرغم چنین مشاهداتی هنوز مکانیسم دقیق واکنش میدان مغناطیسی با یک سلول زنده نامعلوم باقی مانده است. نتایج تحقیق حاضر نشان داد مگنتوپرایمینگ می تواند بر انسجام و پایداری غشاءهای سیتوپلاسمی گیاه زوفا تأثیر مثبت و معنی دار داشته باشد. روند تأثیر این پرایمینگ برای هر دو پارامتر مربوطه یعنی نشت الکترولیتی غشا و شدت پراکسیداسیون لیپیدی، تقریباً از روند مشابهی برخوردار بود. نتایج مشابهی نیز قبلاً در مورد لوبیا چشم بلبلی گزارش شده بود (Chen *et al.*, 2011). همچنین نتایج آشکار کرد که تأثیر مثبت میدان مغناطیسی بر پایداری غشاء-های سیتوپلاسمی در دوز خاصی امکان پذیر است یعنی با افزایش شدت میدان، این تأثیر مثبت همواره افزایش نمی یابد. به طوری که شدت ۲۰۰ میلی تسلا مؤثرترین دوز برای هر دو پارامتر مورد اندازه گیری بود ولی در شدت ۲۵۰ میلی تسلا از تأثیر مثبت میدان مغناطیسی کاسته شد.

افزایش محتوای فنل کل و ظرفیت آنتی اکسیدانی اندام های هوایی تحت تأثیر مگنتوپرایمینگ حاکی از تأثیر این نوع پرایمینگ بر بیوسنتز متابولیت های ثانویه در گیاه زوفا است. علاوه بر این، همسویی افزایش محتوای فنل کل با افزایش ظرفیت آنتی اکسیدانی می تواند گویای آن باشد که ترکیبات فنلی در گیاه زوفا می بایست نقش مؤثری در افزایش ظرفیت آنتی اکسیدانی داشته باشند. در این خصوص نیز دوز ۲۰۰ میلی تسلا بهترین تأثیر را نشان داد. ترکیبات فنلی حاوی یک حلقه آروماتیک همراه با یک یا تعداد بیشتری گروه هیدروکسیل است. این ترکیبات به دلیل توانایی اهدای هیدروژن به مولکول های دیگر قابلیت پاکروبی رادیکال های آزاد را دارا هستند. در بسیاری از گونه ها همبستگی مثبتی بین محتوای فنل کل و فعالیت آنتی اکسیدانی گزارش شده است (Vinson *et al.*, 1998). گفته می شود با مصرف گیاهانی که دارای مقادیر متنابهی ترکیبات آنتی اکسیدان هستند می توان خطر بیماری های وابسته به واکنش رادیکال های آزاد را کاهش داد. در تحقیق حاضر برای سنجش خواص آنتی اکسیدانی *H. officinalis*، میزان فعالیت پاکروبی رادیکال های DPPH و آنیونهای سوپراکسید و نیز قدرت

مگنتوپرایمینگ می تواند بر افزایش بیوماس گیاهان زوفا مؤثر باشد. این تأثیر مثبت در هر دو بخش اندام های هوایی و زیرزمینی مشاهده شد. افزایش وزن خشک اندام های هوایی زوفا گویای افزایش کمی بخش های هوایی (افزایش برگ ها و شاخه های جانبی) نیز هست. از آنجایی که اندام های هوایی زوفا تشکیل دهنده بخش دارویی آن است، می توان نتیجه گرفت که انجام مگنتوپرایمینگ برای بذرها زوفا می تواند در افزایش عمل کرد مزارع کشت زوفا مؤثر باشد. از طرف دیگر، افزایش بیوماس ریشه زوفا تحت تأثیر مگنتوپرایمینگ می تواند در استقرار قویتر گیاهچه های زوفا و نیز جذب آب و املاح معدنی بیشتر و در نتیجه رشد بهتر این گیاه دارویی تأثیر به سزایی داشته باشد. با این وجود، معلوم شد شدت های مختلف میدان، تأثیرات متفاوتی بر بیوماس گیاه زوفا دارد و مؤثرترین دوز آن برای گیاه زوفا (۲۰۰ میلی تسلا/۵ دقیقه) است. مشابه با این وضعیت، برای جوانه زنی بذرها کدو و سویا نیز شدت ۲۰۰ میلی تسلا بعنوان بهترین نتیجه گزارش شده است، اما مؤثرترین زمان ارائه میدان یک ساعت بوده است (Bhardwaj *et al.*, 2012; Shine *et al.*, 2012). در عین حال، با بررسی تحقیقات گذشته چنین بر می آید که دوز ۲۰۰ میلی تسلا همیشه مؤثرترین شدت نیست و علاوه بر زمان ارائه، مؤثرترین شدت میدان مغناطیسی نیز بستگی به گونه مورد مطالعه دارد.

نتایج نشان دهنده تأثیر مثبت مگنتوپرایمینگ بر غلظت تمامی رنگیزه های فتوسنتزی مورد سنجش در زوفا بود. نتیجه مستقیم این رخداد، انجام بهتر فرایند فتوسنتز خواهد بود. به این ترتیب، یکی از دلایل اصلی افزایش بیوماس گیاه زوفا پس از این پرایمینگ می تواند افزایش تثبیت و متابولیسم کربن و بیوسنتز متابولیت های اولیه مانند کربوهیدرات ها باشد. تشابه مؤثرترین دوز شدت میدان مغناطیسی (۲۰۰ میلی تسلا/۵ دقیقه) در هر دو حالت افزایش غلظت رنگیزه های فتوسنتزی و بیوماس گیاه دلیل دیگری بر این ارتباط است. در تحقیقات گذشته نیز اثرات محافظتی میدان مغناطیسی بر اجزاء فتوسنتزی آشکار شده بود. بعنوان مثال، گزارش شده است که پیش تیمار بذر دو نوع کالتیوار ذرت با میدان مغناطیسی (۱۰۰ و ۱۵۰ میلی تسلا/۱۰ دقیقه) اثرات منفی تنش خشکی را با حفظ کلروفیل a و مقابله با رادیکال های مخرب ناشی از واکنش های فتوشیمیایی کاهش می دهد (Javed *et al.*, 2011). گزارش شده است که تیمار مغناطیسی مناسب، جذب و متابولیسم مواد غذایی را

نتیجه گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان داد پرایمینگ بذر زوفا با میدان مغناطیسی (به ویژه در ۲۰۰ میلی تسلا/۵ دقیقه) می تواند بر فیزیولوژی و فیتوشیمی گیاهان رشد یافته از این بذرها مؤثر باشد. این پرایمینگ باعث افزایش بیوماس گیاهان دو ماهه زوفا شد. با توجه به داده‌های تحقیق حاضر می توان گفت تأثیر مثبت میدان مغناطیسی بر افزایش غلظت رنگیزه‌های فتوسنتزی و انسجام و پایداری غشاءهای سیتوپلاسمی از عوامل مؤثر در افزایش رشد و ارتقاء بیوماس گیاهان مذکور است. از طرف دیگر، مگنتوپرایمینگ بذر همگام با افزایش محتوای فنل کل و خواص آنتی‌اکسیدانی بخش‌های هوایی زوفا می‌تواند باعث افزایش خواص دارویی این گیاه شود. علاوه بر این، نتایج این بررسی پیشنهاد می‌کند پاسخ زیرمجموعه های سلولی به شدت‌های مختلف میدان مغناطیسی می‌تواند متفاوت باشد.

سپاسگزاری

نویسندگان از بخش فیزیک دانشکده علوم دانشگاه شهرکرد به ویژه دکتر محمد مرادی قدردانی می نمایند.

REFERENCES

- Alemán, E.I., Mboghli, A., Boix, Y.F., González-Olmedo, J. and Chalfun-Junior, A. 2014. Effects of EMFs on some biological parameters in coffee plants (*Coffea arabica* L.) obtained by in vitro propagation. – Development 8: 14.
- Anand, A., Nagarajan, S., Verma, A.P.S., Joshi, D.K., Pathak, P.C. and Bhardwaj, J. 2012. Pre-treatment of seeds with static magnetic field ameliorates soil water stress in seedlings of maize (*Zea mays* L.). – Indian J. Biochem. Biophys. 49: 63-70.
- Ashraf, M. and Rauf, H. 2001. Inducing salt tolerance in maize (*Zea mays* L.) through seed priming with chloride salts: Growth and ion transport at early growth stages. – Acta Physiol. Plant. 23: 407-414.
- Azimian, F. and Roshandel, P. 2015. Magnetic field effects on total phenolic content and antioxidant activity in *Artemisia sieberi* under salinity. – Indian J. Plant Physiol. 20: 264-270.
- Baser Kouchebagh S, Rasouli P, Hossein Babaiy A, Khanlou A.R. 2015. Seed germination of pot marigold (*Calendula officinalis* L.) as affected by physical priming techniques. – Int. J. Biosci. 6: 49-54.
- Bhardwaj, J., Anand, A. and Nagarajan, S. 2012. Biochemical and biophysical changes associated with magnetopriming in germinating cucumber seeds. – Plant Physiol. Biochem. 57: 67-73.

احیاکنندگی عصاره متانلی بخش‌های هوایی زوفا مورد ارزیابی قرار گرفت. این تکنیک‌ها از متداولترین روش‌ها برای مطالعه فعالیت آنتی‌اکسیدانی بافت‌های گیاهی محسوب می‌شود (Kumaran & Joel Karunakaran, 2007).

مگنتوپرایمینگ فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدان گیاه زوفا را نیز تحت تأثیر خود قرار داد. به طوری که هر دو تأثیر افزایشی و کاهش‌ی معنی‌دار در مقایسه با شاهد، در شدت‌های متفاوت میدان مغناطیسی مشاهده شد. با این وجود، دوز مؤثر برای پایه‌ریزی بالاترین افزایش در فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدان (۹۰ میلی تسلا) با مؤثرترین دوز مربوطه به سایر پارامترها مانند وزن خشک ساقه و ریشه، نشت الکترولیتی، میزان مالون‌دی آلدئید، محتوای فنل کل و ظرفیت آنتی‌اکسیدان‌های غیر آنزیمی (۲۰۰ میلی تسلا)، همخوانی نداشت. این امر نشان می‌دهد تأثیر شدت‌های مختلف میدان مغناطیسی بر اجزاء متفاوت سلولی، یکسان نیست. شدت میدان مغناطیسی در ۲۰۰ میلی تسلا اگرچه باعث افزایش معنی‌دار فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدان (به ویژه آسکوربات پراکسیداز و کاتالاز)، نسبت به شاهد شد ولی این افزایش نسبت به شدت ۹۰ میلی تسلا به نحو معنی‌داری کمتر بود. تأثیر میدان مغناطیسی روی گیاهان به واکنش رادیکال‌های آزاد دارای الکترون اضافی در غشاءها نسبت داده شده است که تولید ROS را تحریک می‌نماید. مطابق با نتایج تحقیق حاضر، مطالعات قبلی نیز ثابت کرده بود میدان مغناطیسی می‌تواند فعالیت آنزیم‌های پاکروبی نظیر کاتالاز، سوپراکسید دیسموتاز، گلوکاتایون ردوکتاز، گلوکاتایون ترانسفراز، پراکسیدازها و پلی فنل اکسیدازها را تغییر دهد (Alemán et al., 2014; Haghghat et al., 2014). برخی از دانشمندان بر این عقیده‌اند که تغییر فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدان توسط میدان مغناطیسی به دلیل تجمع ROS تولید شده در اثر میدان مغناطیسی است. پیشنهاد شده است اجزاء آپوپلاستی سلول ممکن است به‌عنوان تنظیم کننده‌های ردوکس در دریافت و پیام‌رسانی تغییرات میدان مغناطیسی اهمیت داشته باشند. ایشان معتقدند میدان مغناطیسی اثرات مشخصی روی سیستم آنتی‌اکسیدانی گیاه گذاشته و با درگیر شدن میدان مغناطیسی در واکنش‌های آنتی‌اکسیدانی آپوپلاست، باعث فائق آمدن سلول بر عدم توازن ردوکس می‌شود (Cakmak et al., 2012).

- Campos, P.S., nia Quartin, V., chicho Ramalho, J. and Nunes, M.A.** 2003. Electrolyte leakage and lipid degradation account for cold sensitivity in leaves of *Coffea* sp. plants. – J. plant physiol. 160: 283-292.
- Cakmak, T., Cakmak, Z.E., Dumlupinar, R. and Tekinay, T.** 2012. Analysis of apoplastic and symplastic antioxidant system in shallot leaves: Impacts of weak static electric and magnetic field. – J. Plant Physiol. 169: 1066-1073.
- Çelik, Ö., Büyüksulu, N., Atak, Ç. and Rzakoulieva, A.** 2009. Effects of magnetic field on activity of superoxide dismutase and catalase in *Glycine max* (L.) Merr. roots. – Pol. J. Environ. Stud. 18: 175-182.
- Chen, Y.P., Li, R. and He, J.M.** 2011. Magnetic field can alleviate toxicological effect induced by cadmium in mungbean seedlings. – Ecotoxicology 20: 760-769.
- Flórez, M., Carbonell, M.V. and Martínez, E.** 2007. Exposure of maize seeds to stationary magnetic fields: Effects on germination and early growth. – Environ. Exp. Bot. 59: 68-75.
- Flórez, M., Martínez, E. and Carbonell, M.V.** 2012. Effect of magnetic field treatment on germination of medicinal plants *Salvia officinalis* L. and *Calendula officinalis* L. – Pol. J. Environ. Stud. 21: 57.
- Haghighat, N., Abdolmaleki, P., Ghanati, F., Behmanesh, M. and Payez, A.** 2014. Modification of catalase and MAPK in *Vicia faba* cultivated in soil with high natural radioactivity and treated with a static magnetic field. – J. Plant Physiol. 171: 99-103.
- Javed, N., Ashraf, M., Akram, N.A. and Al-Qurainy, F.** 2011. Alleviation of adverse effects of drought stress on growth and some potential physiological attributes in maize (*Zea mays* L.) by seed electromagnetic treatment. – Photochem. Photobiol. 87: 1354-1362.
- Kavi, P.S.** 1977. The effect of magnetic treatment of soybean seed on its moisture absorbing capacity. – Sci. Cult. 43: 405-406.
- Khazaie, H.R., Nadjafi, F. and Bannayan, M.** 2008. Effect of irrigation frequency and planting density on herbage biomass and oil production of thyme (*Thymus vulgaris*) and hyssop (*Hyssopus officinalis*). – Ind. Crops Prod. 27: 315-321.
- Ksouri, R., Megdiche, W., Debez, A., Falleh, H., Grignon, C. and Abdelly, C.** 2007. Salinity effects on polyphenol content and antioxidant activities in leaves of the halophyte *Cakile maritima*. – Plant Physiol. Biochem. 45: 244-249.
- Kumaran, A. and Joel Karunakaran, R.** 2007. Antioxidant and free radical scavenging activity of an aqueous extract of *Coleus aromaticus*. – Food Chem. 97: 109-114.
- Lichtenthaler, H.K. and Buschmann, C.** 2001. Chlorophylls and carotenoids: Measurement and characterization by UV-VIS spectroscopy. In: Current protocols in food analytical chemistry, F4.3.1-F4.3.8. – John Wiley and Sons, Inc., New York.
- Maffei, M.E.** 2014. Magnetic field effects on plant growth, development, and evolution. – Front. Plant Sci. 5: 1-15.
- Martínez, E., Carbonell, M.V., Flórez, M., Amaya, J.M. and Maqueda, R.** 2009. Germination of tomato seeds (*Lycopersicon esculentum* L.) under magnetic field. – Int. Agrophys. 23: 45-49.
- Narwal, S., Bogatek, R., Zagdanska, B.M., Sampietro, A.D. and Vattuone, M.A.** 2009. Plant Biochemistry. – Studium Press Lcc, Texas, pp: 413-432.
- Radhakrishnan, R., Leelapriya, T. and Kumari, B.D.R.** 2012. Effects of pulsed magnetic field treatment of soybean seeds on calli growth, cell damage, and biochemical changes under salt stress. – Bioelectrom. 33: 670-681.
- Radhakrishnan, R. and Kumari, B.D.R.** 2013. Influence of pulsed magnetic field on soybean (*Glycine max* L.) seed germination, seedling growth and soil microbial population. – Indian J. Biochem. Biophys. 50: 312-317.
- Reichling, J., Schnitzler, P., Suschke, U. and Saller, R.** 2009. Essential oils of aromatic plants with antibacterial, antifungal, antiviral, and cytotoxic properties—an overview. – Forschende Komplementärmedizin/Res.in Complemen. Med. 16: 79-90.
- Roshandel, P. and Azimian, F.** 2015. Effects of magnetic field on growth and antioxidant capacity of *Artemisia aucheri* in normal or saline conditions. – Biol. Forum 7: 1095-1103.
- Shine, M.B., Guruprasad, K.N. and Anand, A.** 2012. Effect of stationary magnetic field strengths of 150 and 200 mT on reactive oxygen species production in soybean. – Bioelectromagnetics 33: 428-437.
- Thomas, S., Anand, A., Chinnusamy, V., Dahuja, A. and Basu, S.** 2013. Magnetopriming circumvents the effect of salinity stress on germination in chickpea seeds. – Acta Physiol. Plant 35: 3401-3411.
- Vinson, J.A., Hao, Y., Su, X. and Zubik, L.** 1998. Phenol antioxidant quantity and quality in foods: vegetables. – J. Agri. Food Chem. 46: 3630-3634.
- Yinan L, Yuan L, Yongquing Y, Chunyang L.** 2005. Effect of seed pretreatment by magnetic field on the sensitivity of cucumber (*Cucumis sativus*) seedlings to ultraviolet-B radiation. – Environ. Exp. Bot. 54: 286-294.

*****

How to cite this article:

Mohammadi, R., Roshandel, P. and Tadayon, A. 2019. The effects of magnetopriming on the growth, physiology and antioxidant systems in hyssop – Nova Biol. Reperta 6: 106-115.

محمدی، ر.، روشندل، پ. و تدین، علی. ۱۳۹۸. بررسی رشد، فیزیولوژی و سیستم آنتی‌اکسیدانی زوفا تحت تاثیر مگنتوپرایمینگ. – یافته‌های نوین در علوم زیستی ۶: ۱۰۶-۱۱۵.